

De behoefte aan een nieuwe politiek-economische richting wordt steeds sterker. Tenminste, als je vooraanstaande economen mag geloven. Steeds vaker komt de vraag op of, en zo ja hoe het kapitalisme kan blijven voortbestaan. Denk aan Kate Raworth's *Doughnut Economics*, Eric Posner en Glen Weyl's *Radical Markets* en Thomas Piketty's onlangs verschenen *Capital et Idéologie*. Joseph Stiglitz, ontvanger van de Nobelprijs voor de Economie, voormalig senior vicepresident bij de Wereldbank en economisch adviseur van het kabinet van Bill Clinton, kan beschouwd worden als één van de voorlopers van het zogenaamde progressief kapitalisme. In 2010 schreef hij *Freefall*, waarin hij de oorzaken van de kredietcrisis analyseert. In 2012 volgde *The Price of Inequality*, waarin hij de gevaren van sociale en economische ongelijkheid aankaart. Na enkele jaren is hij terug: afgelopen november publiceerde hij het, onlangs in het Nederlands verschenen, *Winst voor Iedereen*.

Boekrecensie

Door Laura de Vries

De strijd om een nieuwe politiek-economische richting

In dit boek keert Stiglitz zich, net als Raworth, Posner, Weyl en Piketty, tegen het geloof in de 'doorsijpeconomie'. Daarmee doelt hij op de gedachte dat belastingverlaging voor bedrijven en rijke mensen zou leiden tot investeringen waarvan de rest van de maatschappij automatisch ook profiteert. Zo hekelst Stiglitz de grote 'surpluswinsten' van bedrijven. Deze winsten komen niet voort uit eerlijke concurrentie (denk aan monopolisten als Google, Amazon en Facebook) en sijpelen niet door naar de rest van de maatschappij, onder meer omdat zij dankzij

slimme belastingtrucs weinig tot geen belasting betalen. Het geloof in de doorsijpeconomie en het daaruit volgende laissez-faire kapitalisme heeft er, aldus Stiglitz, toe geleid dat mensen met lagere inkomens niet of nauwelijks hebben geprofiteerd van globalisering. De overheid zou nalatig zijn geweest en had in moeten grijpen toen bijvoorbeeld banen verdwenen door technologische ontwikkelingen, bij uitbuiting van werknemers door bedrijven, gebrek aan concurrentie op de markt, grote tekorten aan docenten, ontoegankelijke gezondheidszorg. De onvrede die uit deze nalatigheid volgde zou ten grondslag liggen aan de verkiezing van Donald Trump en aan de opkomst van radicaal en conservatief rechts in Europa. Stiglitz geeft een toegankelijke economische analyse van het protectionistische economische beleid van Trump, dat juist de armen het hardst zal raken en sociale en economische ongelijkheid zal versterken.

Het idee dat de doorsijpeconomie een illusie is, is niet nieuw. Ook in Nederland brokkelt het geloof in de doorsijpeconomie al een aantal jaren af. Zo liep Mark Rutte in 2018 een blauwe plek op toen zijn onderbouwing voor de afschaffing van de dividendbelasting niet langer toereikend bleek. Dit is niet voor niets: sinds de jaren zeventig blijft de inkomensgroei zowel in de Verenigde Staten als in Nederland achter bij de economische groei. De vermogensongelijkheid in Nederland neemt toe, waarbij de rijkste één procent meer dan een vierde van het totale

1 | Real Gross Domestic Product. (z.d.). U.S. Bureau of Economic Analysis. https://fred.stlouisfed.org/graph/?graph_id=195323#. Badir, M. (2018, 5 februari). Besteedbaar inkomen van huishoudens staat al bijna veertig jaar vrijwel stil. <https://economie.rabobank.com/publicaties/2018/februari/besteedbaar-inkomen-huishoudens-nederland-staat-vrijwel-stil/>

2 | Dekker, S. (2019, 21 maart). Allerrijksten worden rijker; ook in Nederland, en de zorgen daarover groeien. <https://www.volkskrant.nl/nieuws-achtergrond/allerrijksten-woorden-rijker-ook-in-nederland-en-de-zorgen-daarover-groeien--b44f2d10/>

3 | CBS (2019). *Ongelijkheid in inkomen en vermogen*. <https://longreads.cbs.nl/welvaartin-nederland-2019/ongelijkheid-in-inkomen-en-vermogen/>

4 | Milanovic, B. (2020, januari/februari). The Clash of Capitalisms: The Real Fight for the Global Economy's Future. <https://www.foreignaffairs.com/articles/united-states/2019-12-10/clash-capitalisms>

Het is aan ons om bij de volgende verkiezingen Nederlanders te laten zien hoe progressief liberaal beleid zorgt voor gelijke kansen

Laura de Vries is wetenschappelijk medewerker van de Mr. Hans van Mierlostichting.

vermogen bezit.² De Gini-coëfficiënt (een graadmeter voor ongelijkheid in inkomen en vermogen) is tussen 2011 en 2017 licht gestegen.³

Wat de ideeën van Stiglitz desondanks onderscheidt van die van andere economen die aan de bel trekken, is het geloof dat het kapitalisme van 'binnenuit' gered kan worden en de nadrukkelijke rol die de overheid hierin zou moeten spelen. Stiglitz heeft het over een progressief kapitalisme, ook wel 'people's capitalism' genoemd.⁴ Het boek dient in feite als een aanzet voor deze nieuwe economie, waarvoor hij zo nu en dan lukraak potentiële maatregelen voorstelt, de ene progressiever dan de andere. Opvallend: het merendeel van deze voorstellen zou linea recta overgenomen kunnen zijn uit een willekeurig verkiezingsprogramma van D66. Voorbeelden zijn programma's voor bijscholing en re-integratie op de arbeidsmarkt om werkloosheid tegen te gaan, belastingen op de opslag en/of het gebruik van persoonsgegevens en CO₂-heffingen voor bedrijven. Hiermee zijn de voorstellen van Stiglitz voor D66'ers grotendeels bekend terrein. Binnen de Amerikaanse context zijn de ideeën van Stiglitz vooruitstrevender dan in Nederland. Zo wordt klimaatverandering door Donald Trump nog altijd ontkend, terwijl de Nederlandse overheid in 2019 met bedrijfsleven en organisaties het Klimaatakkoord heeft gesloten.

Wat zou dit boek de sociaal-liberale lezer dan nog kunnen bieden? Wat Stiglitz overtuigend laat zien is dat voor effectief overheidshandelen een sterk vertrouwen in de democratische rechtsstaat, omvangrijke investeringen in fundamenteel onderzoek en onafhankelijke media noodzakelijk zijn. Hij onderbouwt deze stelling met economische argumenten en concrete beleidsvoorstellen. En laat het nu juist de onafhankelijke rechtspraak, het onderwijs en de media zijn die zowel in de Verenigde Staten als in Nederland, aangevallen worden door radicaal en conservatief rechts. Onlangs noemde de fractievoorzitter van Forum voor Democratie Nederlandse rechters nog 'activistisch'. Diezelfde partij heeft een meldpunt opgericht voor 'linkse indoctrinatie in het onderwijs', de publieke media vooringenomen genoemd en de NPO bestempeld als 'een instrument van het partijkartel'. Deze aanvallen zijn gevaarlijk omdat, zoals Stiglitz expliqueert, juist deze instituties onmisbaar zijn voor het creëren van gelijke kansen binnen een menselijk kapitalisme.

Dit boek is daarom een opfrisser voor het belang van vertrouwen in de rechtspraak, goed onderwijs en investeringen in kennisontwikkeling, en onafhankelijke media voor het creëren van gelijke kansen. Stiglitz maakt de weg vrij voor een sociaal-liberale politiek; het is aan ons om bij de volgende verkiezingen de Nederlanders te laten zien hoe progressief liberaal beleid zorgt voor gelijke kansen. De economische onderbouwing door Stiglitz kan daarbij een zekere houvast bieden. Al met al is dit boek voor ieder die zich zorgen maakt over sociale ongelijkheid een goede aanzet om zich actief te bemoeien met de toekomst van de (sociaal-) liberale markteconomie. ●

Sociaal-liberaal buiten de politiek Herman Philipse

FOTO: ED VAN RIJSWIJK

‘Neem grote beslissingen op grond van wetenschappelijke kennis!’

Sociaal-liberaal ben je niet alleen in de politiek. Ook daarbuiten hanteer je bepaalde normen en waarden. Voor *idee* spreekt Piet van Mourik sociaal-liberalen die buiten de politiek actief zijn, op zoek naar hoe het sociaal-liberale kompas ook daar van toepassing is.